

Край вялікіх магчымасцей

Герб Бышава

Ёсць на абсягах Магілёўшчыны адзін рэгіён, у які немагчыма не ўлюбіцца, нават калі ты завітаў сюды ўпершыню. Гэта Быхаўшчына – край, слаўны сваім прыродным багаццем, адметнай гісторыка-культурнай спадчынай і шчырымі працавітымі людзьмі. Дзякуючы менавіта іх рупнасці ствараецца сацыяльна-эканамічны патэнцыял, а гэтыя здабыткі, у сваю чаргу, фарміруюць прывабнае аблічча самабытнага рэгіёна. Каб выведаць, як і за кошт чаго гэта адбываецца, мы і выправіліся ў вандроўку па быхаўскіх ваколіцах.

Горад збройнікаў і ваяроў

Калі пад'язджаць да Бышава з магілёўскага напрамку, то яго абрысы можна заўважыць здалёк. Яны добра праглядаюцца на правым, высокім, безразе Дняпра, і гэта крыху аздабляе дзенідзе пазначаны толькі купкамі кустоўя пойменны далягляд. Па меры набліжэння да горада малюнак змяняецца, бо яго дапаўняюць і робяць больш выразным новыя дэталі. Сярод іх бясспрэчным верхаводам паўстае размешчаны леваруч ад уязной шашы манументальны будынак старасвецкага замка. Як сцвярджае наш спадарожнік-экскурсагод, дырэктар Быхаўскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея Сяргей Жыжыян,

гэта знакавая для горада пабудова. Некалі яна была дамінантай паселішча і непрыступнай для ворагаў цвярдэняй. Але час і людская абьякавасць зрабілі сваю негатыўную справу – цяперашні стан гістарычнага помніка, мякка кажучы, запушчаны. Аднак сітуацыя не зусім безнадзейная: ёсць спадзяванне, што гэты ўнікальны аб'ект – адзіны такі ва ўсходняй частцы краіны – усё ж адновяць. Прынамсі, гаворка пра неабходнасць рэстаўрацыі замка, які мог бы стаць турыстычнай Меккай Магілёўшчыны, вядзецца ў самых розных уладных кабінетах. Таму, як разлічваюць быхаўчане, грошы на правядзенне аднаўленчых работ у рэшце рэшт будуць знойдзены і справа зрушыцца з мёртвай кропкі. Праўда, усім хацелася б, каб гэта адбылося як мага хутчэй.

Увогуле ж пра Быхаўскі замак – сведку важных у сярэдневяковай гісторыі Беларусі падзей – Сяргей Піліпавіч, які падалося, можа распавядаць бясконца. Таксама як і пра розныя цікавосткі роднага горада.

– Ведаеце, што ў нядаўнім мінулым Быхаў негалосна называлі мілітарызаваным горадам? – інтрыгуе ён сваім пытаннем і адразу ж дае на яго адказ. – Прычым з ваеннай справай наш горад быў звязаны ці не ад самага свайго пачатку. Датай яго заснавання прынята лічыць 1370 год, і, калі верыць адной з гіпотэз паходжання назвы, на месцы цяперашняга горада «быў хоў», дзе навакольныя жыхары знаходзілі паратунак ад ворагаў. Ужо тады тут існавалі стара-

▼ Быхаўскі замак

жытныя ўмацаванні. Як абарончы горад быў вядомы Быхаў і ў XIV стагоддзі, калі ім па чарзе валодалі князь Свідрыгайла, прадстаўнікі магнацкіх родаў Друцкіх-Зубравіцкіх, Гаштольдаў. У 1610 годзе чарговы ўладальнік гетман Вялікага Княства Літоўскага Ян Караль Хадкевіч на месцы старога драўлянага заклаў новы мураваны замак. Будаўніцтва завяршалася ўжо пры канцлеры ВКЛ Льву Сапегу, да якога горад перайшоў у 1621 годзе па спадчыне. Новы гаспадар унёс значныя карэктывы ў першапачатковы праект, а таксама пашырыў плошчу, занятую абарончымі збудаваннямі, і аснасіў іх па найноўшых правілах тагачаснай ваеннай стратэгіі. У выніку Быхаў атрымаў магутную бастыённую фартыфікацыю, і з таго часу за ім замацавалася вядомасць моцнай і непрыступнай крэпасці.

Да «мілітарызаванай» гісторыі Быхава варта аднесці і факт існавання ў горадзе людвісарні – майстэрні, дзе адлівалі гарматы. Заснавана яна была ў сярэдзіне XVI стагоддзя і з часам стала асновай для фарміравання знакамітай быхаўскай збройнай школы. Яе майстры вызначаліся як умельствам адліваць адмысловыя гарматы розных калібраў і тыпаў, так і вырабам ядраў, карцечы, артылерыйскіх і ручных гранат. Прычым ядры былі не толькі чыгуннымі, але і драўлянымі і нават... шклянымі. Зброя быхаўскай людвісарні вызначалася надзейнасцю, а таму карысталася попытам у Вялікім Княстве Літоўскім. Была яна ў асаблівай пашане і ў праціўнікаў: у час сваіх ваяўнічых паходаў на нашы землі ворагі імкнуліся прыхапіць з сабой, найперш, як мага больш гармат. І, як ні парадаксальна, менавіта гэты акалічнасць паспрыяла захаванасці быхаўскіх ваенных рарытэтаў. Праўда, знаходзяцца яны ў музейных экспазіцыях іншых краін, у Беларусі ж засталася толькі адна гармата, вырабленая быхаўскімі людвісарамі. Яе можна пабачыць у Магілёўскім абласным краязнаўчым музеі імя Еўдакіма Раманава. Дарэчы, пра колішнюю славу Быхава як горада збройнаўнікаў нагадвае яго герб – на чырвоным шчыце перакрываючыя ствалы дзвюх чыгунных гармат.

МЕРКАВАННЕ

Дзмітрый МАРЦІНОВІЧ,
старшыня Быхаўскага раённага
выканаўчага камітэта:

– Наша Быхаўшчына – сапраўды ўнікальны рэгіён. Ён вядомы сваёй багатай гістарычнай мінуўшчынай, адметнай культурнай спадчынай, значнымі дасягненнямі вытворчай сферы і шчырымі, працавітымі людзьмі. У нашым краі шмат маляўнічых прыродных мясцін, праз якія коціць свае воды нястомны Дняпро, тут знаходзяцца легендарны Быхаўскі замак і Баркулабаўскі манастыр, што асабліва шануецца праваслаўнымі вернікамі...

Быхаўскі раён – яшчэ і адзін з найбуйнейшых сельскагаспадарчых рэгіёнаў Магілёўшчыны, які мае нядрэзныя паказчыкі свайго сацыяльна-эканамічнага развіцця. Нашы прадпрыемствы аграрнага сектара атрымліваюць важкія ўраджаі збожжавых і іншых сельгаскультур, дабіваюцца поспехаў у павелічэнні надояў малака і прыбаўленні ў вазе жывёлы. Добра вядомая ў Беларусі і далёка за яе межамі прадукцыя ААТ «Быхаўскі кансервава-агароднінасушыльны завод» і фарэлевай гаспадаркі «Ляхва». Значны ўклад у агульны здабытак раёна ўносяць і мясцовыя лесаводы, мясаперапрацоўшчыкі, кандытары, індывідуальныя прадпрыемствы і работнікі камерцыйных структур. Свае творчыя напрацоўкі ёсць і ў супрацоўнікаў адукацыйнай і культурнай галін, запатрабаваны вопыт нашых медыкаў, высока цэнніца прафесіяналізм прадстаўнікоў іншых сфер сацыяльнага сектара.

Вядома, апроч дасягненняў, ёсць у нас і пэўныя цяжкасці вытворчага плана, і праблемы сацыяльна-бытавога характару. Турбуюць старэнне вёскі і адток моладзі ў вялікія гарады. Але адна справа канстатаваць відавочнае, зусім іншая – рабіць захады па выпраўленні сітуацыі. І хоць не ўсё пакуль атрымліваецца так, як хацелася б, дадатная дынаміка ёсць і існуе цвёрдая ўпэўненасць у дасягненні лепшых вынікаў.

Вялікія надзеі мы ўскладаем на далейшае развіццё інвестыцый. Быхаўшчына выгадна прываблівае дзелавых людзей сваёй разгалінаванай дарожнай інфраструктурай, наладжанымі чыгуначнымі зносінамі, а таксама блізкасцю размяшчэння да абласнога цэнтра. І многія спаўна выкарыстоўваюць гэтыя зручныя магчымасці: у раён ахвотна прыходзіць не толькі айчыны, але і замежны капітал. Так, сёлета да ўжо ажыццёўленых інвестпраектаў дадаліся яшчэ два. Гэта турыстычны комплекс на берэзе Чыгірынскага вадасховішча, дзе адкрыты два дзясяткі працоўных месцаў. А новая вытворчая пляцоўка СЗАТ «Агралінк» дасць магчымасць прадпрыемству значна павялічыць аб'ём выхаду інкубацыйных як курэй-бройлераў.

У красавіку бягучага года ў нас пачалася рэалізацыя чарговага інвестпраекта – будаўніцтва электрастанцыі магутнасцю 10,5 МВт на аднаўляльных крыніцах энергіі. Увогуле ж з пачатку бягучага года ў раёне было асвоена інвестыцый на агульную суму больш як паўмільёна долараў. У перспектыве разлічваем на новыя інвестпраекты ў сельскагаспадарчай вытворчасці – галіне, якая мае патрэбу ў інтэнсіўным развіцці.

Яшчэ адной ваеннай адметнасцю Быхава, як расказвае далей С. Жыжыян, стаў аэрадром. Ён быў заснаваны падчас Першай сусветнай вайны, а перад Вялікай Айчыннай дыслацыраваліся тут і савецкія самалёты-знішчальнікі. Ад 1950-х гадоў на гэтай тэрыторыі размяшчалася адно з найбуйнейшых аператыўна-стратэгічных падраздзяленняў Ваенна-паветраных сіл СССР – 57-я марская ракетаносная авіяцыйная Смаленская Чырванасцяжная дывізія далёкага дзеяння. Яна адносілася да Балтыйскага флоту, але, так бы мовіць, зона яе адказнасці была куды больш шырокай – ад Паўночнага полюса да Гібралтара, а магчыма, і далей. Быхаўскі ваенны аэрадром мог прымаць і, канечне ж, прымаў самыя буйныя паветраныя караблі. На баявым дзяжурстве там знаходзіліся самалёты, якія з дапамогай дазапраўшчыкаў здольны былі даставіць ракеты з ядзерным боезарадам практычна ў любы пункт зямнога шара. Зразумела, гэты сакрэтны аб'ект вельмі старанна ахоўваўся – тры ўзроўні заслону размяшчаліся адзін за адным па ўсім перыметры аэрадрома. Асаблівы рэжым быў і ў ваеннага гарадка, дзе жылі з сем'ямі лётчыкі і тэхперсанал, знаходзіліся матроскія казармы. Там жа размяшчаліся штаб і шматлікая вайскавацывільная інфраструктура авіядывізіі, у тым ліку – сярэдняя школа, дзіцячы сад, Дом афіцэраў і інш. Без спецыяльнага про-

▼ На імправізаванай сцэнічнай пляцоўцы каля будынка былога штаба авіядывізіі, у якім цяпер размяшчаецца дзіцячая школа мастацтваў г. Быхава, выступае ўзорны харэаграфічны ансамбль «Надзейка»

пуска на гэту тэрыторыю не магло трапіць нават кіраўніцтва Быхаўскага раёна.

Аднак, нягледзячы на звышпільнасць, патэнцыяльны праціўнік ведаў пра існаванне гэтай авіяцыйнай базы, назва горада не толькі прысутнічала на ўсіх картах Савецкага Саюза, што меліся ў распараджэнні Пентагона і ягоных саюзнікаў, але і была на слыху нават далёкіх ад вайскавай справы жыхароў Захаду. Для іх такая вось навіна: «У гарадку Магілёў, што знаходзіцца непадалёк ад Быхава, запушчана ў эксплуатацыю першая чарга буйнога хімічнага прадпрыемства «Лаўсан», якую, паводле мясцовай легенды, у канцы 1960-х гадоў перадала радыёстанцыя «Голас Амерыкі», гучала натуральна, і, кажуць, не выклікала ніякіх сумненняў адміністрацыйная субардынацыя згаданых населеных пунктаў.

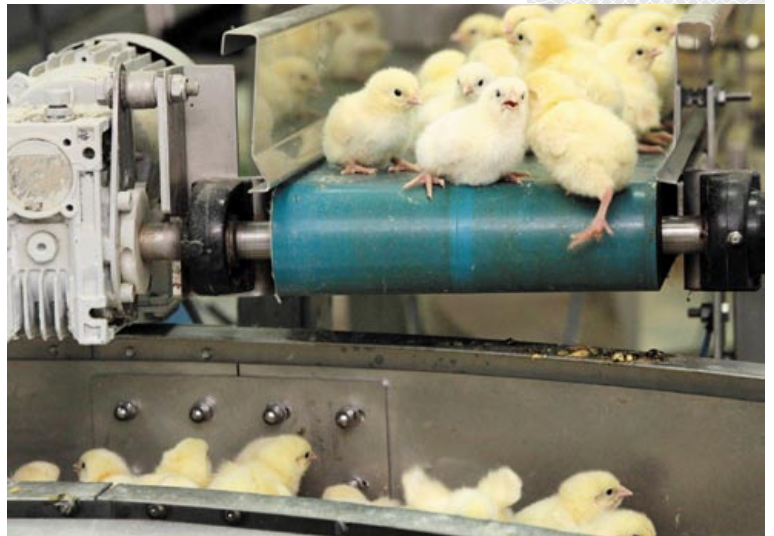
На ваенным падмурку

Пасля таго як у пачатку 1990-х гадоў распаўся Савецкі Саюз і Рэспубліка Беларусь абвясціла пра свой бяз'ядзерны статус, 57-я марская ракетаносная авіядывізія была перадыслацыравана ў горад Севераморск Мурманскай вобласці і стала састаўной часткай расійскага Паўночнага флоту. Быхаву ж у спадчыну дасталася вялікая колькасць вайскавай нерухомай маёмасці. І, да гонару быхаўчан, яны здолелі распарадзіцца гэтым «скарбам», прынамсі, большай яго часткай, па-гаспадарску.

Так, бетонным плітам, якімі былі высланы пад'язныя шляхі да аэрадрома, знайшлі прымяненне ў гарадскім асяроддзі – імі вымасцілі тратуары. У прасторным будынку былога штаба дывізіі цяпер гучыць рознагалоссе мелодый – тут размясцілася дзіцячая школа мастацтваў. А вось Дом афіцэраў практычна не змяніў свайго функцыянальнага прызначэння – у ім знаходзіцца Цэнтр культуры, народнай творчасці і рамёстваў. Новых гаспадароў займае і колішні кантрольна-прапускны пункт у ваенны гарадок: тут прапісалася кавярня з настальгічнай для многіх быхаўскіх ваенных пенсіянераў назвай «Адмірал».

Выключна мірныя «спецыяльнасці» набылі і іншыя вайсковыя аб'екты: комплекс тэхнічнага парка авіядывізіі цяпер займае Быхаўскае ўнітарнае камунальнае прадпрыемства «Жылкамгас», у будынку перадпалётнай падрыхтоўкі лётчыкаў прапісаўся раённы аддзел унутраных спраў, адразу некалькі пабудов прыдбала прыватнае дрэваапрацоўчае прадпрыемства «Лесаруб і К», свае «нішы» тут таксама маюць кампаніі па грузаперавозках, вытворчасці вокнаў і балконных рамаў з ПВХ, перапрацоўцы другаснай сыравіны і інш. А побач з імі, на адным з участкаў былой узлётна-пасадачнай паласы, размясцілася сонечная электрастанцыя. Магутнасць гэтай «кропкі» альтэрнатыўнай энергетыкі складае 3,5 МВт.

– У першапачатковым варыянце пераліку вайсковых аб'ектаў, што перайшлі ва ўласнасць раёна на пачатку 1990-х гадоў, значылася больш за тысячу розных збудаванняў, – удакладняе намеснік старшыні Быхаўскага райвыканкама Віктар Агнетаў. – Адрозна тагачасным кіраўніцтвам раённай вертыкалі была пастаўлена задача па іх максімальным далучэнні да гаспадарчага комплексу рэгіёна, і правіла строга выконвалася на працягу ўсіх наступных гадоў. Каб знайсці гэтай маёмасці новых гаспадароў, праводзіліся аўкцыёны па продажы, запрашаліся інвестары, прапаноўваліся пэўныя прэферэнцыі патэнцыяльным пакупнікам і г. д. Вялікай падтрымкай справе паслужыў Указ № 108 Прэзідэнта Беларусі ад 27 лютага 2007 года «Аб некаторых мерах па прыцягненні ў гаспадарчы абарот дзяржаўнай маёмасці, што не выкарыстоўваецца». Дакумент даў мясцовым уладам права прадаваць пустыя будынкі за адну базавую велічыню, чым многія і скарысталіся. Цяпер можна сказаць, што за мінулыя 25 з лішнім гадоў новымі гаспадарамі аб'ектаў 57-й марскай ракетаноснай авіядывізіі арганізавана вытворчасць прадукцыі, запатрабаванай як у Беларусі, так і за яе межамі, і створана больш за тысячу працоўных месцаў. Між іншым, колішні аэрадром і сёння не выкраслены са спіса

▲ Сутачныя куранцы. СЗАТ «Агралінк»

інвестыцыйных прапаноў Быхаўскага раёна, а асобныя яго збудаванні яшчэ чакаюць сваіх уласнікаў.

Далей Віктар Ільч Агнетаў прывёў некалькі прыкладаў удалага інвясціравання. Так, на тэрыторыі былых аэрадрома і ваеннага гарадка сёння паспяхова дзейнічае шэраг прадпрыемстваў, назвы якіх добра вядомы беларускім і замежным спажыўцам. Сярод іх – філіял «Белміт» закрытага акцыянернага таварыства «Сервалюкс Агра». А першым, набытым ва ўласнасць гэтай кампаніяй, стаў былы будынак матроскай сталовай. З яго і пачалося развіццё вытворчай базы мясапрацоўчага прадпрыемства – аднаго з лідараў сваёй галіны ў Беларусі. Сёння асартымент прадукцыі, што вырабляецца з ахалоджанай свініны, ялавічыны і птушкі, налічвае больш за 130 назваў. А ў колішніх капанірах, дзе захоўваліся авіяцыйныя ракеты, цяпер размяшчаюцца прамысловыя пляцоўкі сумеснага закрытага акцыянернага таварыства «Агралінк» – буйнога пастаўшчыка на айчынны рынак інкубацыйных яек і сутачных куранят мясных парод.

Адзін з апошніх, ажыццёўленых на былой «ваеннай тэрыторыі», праектаў – адкрыццё Быхаўскім лясгасам цэха па акорванні і цыліндроўцы бярэнаў. Як расказвае дырэктар Віктар Кузняцоў, узлётна-пасадачная паласа аэрадрома, таўшчыня якой каля метра, – ідэальная

▲ Прадукцыю цэха па акорванні і цыліндроўцы бярэнаў дэманструе дырэктар Быхаўскага лясгаса Віктар Кузняцоў

для ўзвядзення на ёй памяшканняў. Калі перад лесагаспадарчым прадпрыемствам была пастаўлена задача арганізаваць перапрацоўку дробнатаварнай і нізкагатурковай драўніны, то пад размяшчэнне вытворчасці лепшага месца і шукаць не сталі. На бетонным пакрыцці паставілі будынак агульнай плошчай больш за 500 кв. метраў са зборных металаканструкцый, у цэх завезлі неабходнае абсталяванне і распачалі справу. Увесь гэты працэс заняў менш за 10 месяцаў. І хоць прадукцыя быхаўскіх леснікоў немудрагелістая – падабраныя па таўшчыні-даўжыні акоранья і з аднаго боку заостраныя слупкі, карыстаецца яна вялікім попытам і практычна ўся рэалізоўваецца на знешнім рынку. Асноўныя краіны-спажыўцы – Вялікабрытанія, Германія, Бельгія, Літва і Латвія.

Варэнне для японцаў

Калі знаёмішся з вытворчымі магутнасцямі і асартыментарам ААТ «Быхаўскі кансервава-агароднінасушыльны завод», нават не верыцца, што прадпрыемства перажывае цяпер не лепшыя часы ў сваёй гісторыі. Дарэчы, завод з'яўляецца ў Магілёўскай вобласці базавым па вытворчасці садова-агароднінай кансервавонай прадукцыі. І толькі антыкрызіснае кіраванне ім паказвае: прадпрыемства знаходзіцца ў стадыі

санацыі. Праблема гэта не сённяшняя: яна стала вынікам маштабнай рэканструкцыі, якая, паводле задумкі, павінна была садзейнічаць далейшаму развіццю акцыянернага таварыства. Аднак пэўныя пралікі ў менеджменце, а калі дакладней, яго адсутнасць, прывялі да затаваранасці складоў, фінансавай няўстойлівасці і, урэшце, у прадпрыемства з'явіліся вялікія даўгі па крэдытных абавязацельствах.

– Даўгі гэтыя – не намі «заробленыя», але выбірацца з іх даводзіцца менавіта нам, – зазначае антыкрызісны кіраўнік Таццяна Корань. – І хоць працэс вяртання грошай крэдыторам, згодна з распрацаваным планам санацыі, расцягнуты ў часе, засталася яго на пагашэнне даўгоў не так шмат, да сярэдзіны 2022 года. Усім нам хочацца, каб менавіта дадзены тэрмін па выхаду з даўгоў быў канчатковым. Пакуль на гэта ёсць надзея – у цэлым заводам выконваюцца ўстаноўленыя параметры, і агульная сума запазычанасці паступова змяншаецца.

Нягледзячы на такую не вельмі прыемную акалічнасць, калектыў адкрытага акцыянернага таварыства, паводле слоў Таццяны Анатольеўны, усё ж аптымістычна глядзіць у будучыню і не збіраецца пасаваць перад цяжкасцямі. Тут усе перакананы, што іх завод – вытворчасць з вялікімі магчымасцямі, і кожны на сваім рабочым месцы робіць усё ад яго залежнае, каб фінансавае аздаравленне адбылося як мага хутчэй. Тым больш што гэта – яшчэ і справа гонару, абавязак перад тымі, хто ствараў калісьці слаўную гісторыю прадпрыемства.

Папярэднік сучаснага ААТ «Быхаўскі кансервава-агароднінасушыльны завод» – яго ацэтона-бутылавы «суродзіч», быў створаны ў 1929 годзе і праз шэсць гадоў ужо вырабляў за змену 500 літраў ацэтану, 380 – этылавага спірту і 300 – бутанолу. Усю гэту прадукцыю рабілі з натуральнай і таннай сыварыны – бульбы, што было сапраўдным ноу-хау не толькі ў даваенным Савецкім Саюзе, але, як сцвярджае гістарычны летапіс прадпрыемства, і ў сусветным маштабе.

У першыя дні Вялікай Айчыннай каштоўнае хімічнае абсталяванне вывезлі да-

лей на ўсход, а вяртаць яго назад у 1944-м пасля вызвалення Быхава ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў чамусьці палічылі немэтазгодным. Было прынята рашэнне на месцы ацэтона-бутылавага завода пабудаваць кансервава-агароднінасушыльны. І практычна ад самага пачатку дзейнасці разам з іншымі вытворчымі заданнямі прадпрыемства стала выконваць заказы Міністэрства абароны СССР. Напрыклад, яшчэ ў 1960-я гады для сухпайкоў ваеннаслужачых тут вырабляліся бульбяныя і яблычныя чыпсы, пра існаванне якіх пераважная большасць савецкіх людзей у той час нават не падазравала.

На новым этапе сваёй гісторыі, пачынаючы з 2006 года, калі прадпрыемства атрымала сучасную назву, быхаўскія перапрацоўшчыкі вырашылі абавірацца на закладзеныя ў савецкі час вытворчыя традыцыі. Грунтуюцца яны на зусім простым падыходзе: многія віды кансерваванага прадукцыі гатуюцца паводле дамашніх рэцэптаў – спачатку тэхнолагі адбіраюць лепшыя з іх, праводзяць дэгустацыйную праверку і запускаяць у вытворчасць. Ёсць і дзве галоўныя фішкі такога падыходу – адмова ад выкарыстання хімічных дабавак, кансервантаў, фарбавальнікаў, ароматызатараў і стаўка толькі на натуральную сыравіну, прычым высокай якасці. А яшчэ пры расфасоўцы прадукцыі тут нязменна выкарыстоўваюць шкляную тару – самую экалагічную. Дарэчы, на прадпрыемстве ўкаранены сертыфікаваныя сістэмы ISO-9001 і HACCP, чым можа пахваліцца далёка не кожны перапрацоўшчык сельгаспрадукцыі. І гэты лішні раз пацвярджае высокі ўзровень арганізацыі на Быхаўскім кансервава-агароднінасушыльным заводзе вытворчасці бяспечнай, экалагічна чыстай прадукцыі. Відавочна, што менавіта таму яна і карыстаецца ўстойлівым попытам не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі.

– На сённяшні дзень завод выпускае больш за 200 назваў прадукцыі, – працягвае Т. Корань. – Гэта джэмы, варэнне, павідла, кетчупы, соусы, сок, нектары, салаты, закускі, гарніры, кансерваваныя

▲ Гатовая прадукцыя ААТ «Быхаўскі кансервава-агароднінасушыльны завод»

памідоры, агуркі, морква, буракі, фасоля, мясныя і мяса-раслінныя кансервы. Ёсць у нашым асартыменце і так званыя топавыя пазіцыі: зялёны гарошак, цукровая кукуруза, кабачковая ікра і бярозавы сок. Яны вырабляюцца ў найбольшай колькасці і з'яўляюцца візітоўкай прадпрыемства. Да таго ж менавіта гэтая прадукцыя складае значную частку нашага экспарту на рынку больш як 20 краін. Лідарства тут за Расіяй – на яе долю прыпадае амаль 80% агульных нашых паставак за рубж. Затым ідуць Казахстан, Азербайджан, Грузія, Туркменістан...

Смачныя вырабы Быхаўскага кансервава-агароднінасушыльнага завода таксама даспадобы спажывцам у Германіі, Аўстрыі, Аўстраліі, Канадзе, Аб'яднаных Арабскіх Эміратах, Ліване і іншых краінах. А нядаўна, расказвае далей суразмоўца, гэтай прадукцыяй зацікавіліся і ў Японіі. На заказ адной з вядучых гандлёва-дылерскіх сетак Краіны ўзыходзячага сонца ў Быхаве вырабілі пробную партыю варэння з парэчак і трускалак. Ад звычайнага асартыменту гэта навінка адрознівалася толькі паніжанай колькасцю цукру, як таго хацелі заказчыкі. Зараз яна сертыфікуецца на японскім рынку, і на заводзе спадзяюцца, што ў канцы года адбудзецца пастаўка згаданай прадукцыі ўжо канкрэтна пад заяўкі гандлёвых кампаній. А яшчэ ў японцаў ёсць зацікаўленасць у бярозавым соку быхаўскай вытворчасці – замовілі яго

ажно васьмі відаў, і чыстага, і з мелісай, чабаром... Таксама хочучь бачыць на прылаўках магазінаў далёкай краіны працёртыя з цукрам журавіны і зялёны гарошак. Ад апошняга японцы падчас дэгустацыі былі ў захапленні, бо прадукт не ішоў ні ў якае параўнанне з кітайскім аналагам, што пастаўляецца ў Японію.

Сакрэт такога поспеху быхаўскай вітаміннай прадукцыі заключаецца ў творчым падыходзе да стварэння асартыментнай лінейкі. Тавар, які не мае попыту, хутка здымаецца з канвеера, а добрая тэхнічная аснашчанасць прадпрыемства дае магчымасць адразу ж запусціць у вытворчасць больш вартую замену. Завод цесна супрацоўнічае з Навукова-практычным цэнтрам Нацыянальнай акадэміі навук па харчаванні. Сумесна з ім толькі на працягу трох апошніх гадоў было распрацавана 27 новых відаў прадукцыі! У іх ліку і сёлетнія навінкі – кансерваваныя памідоры чэры і тры соусы для дзіцячага харчавання. Так званы дзіцячы кірунак, як лічаць на прадпрыемстве, даволі перспектыўны, і яго тут плануюць развіваць.

Не баіцца кіраўніцтва завода і эксперыментаў. Напрыклад, каторы год запар па праграме імпартазамышчэння на землях свайго сельгасфіліяла «Макранскі» быхаўскія перапрацоўшчыкі вырошчваюць агародны гарох. Так бы мовіць, свой ураджай складае значную частку пры кансерваванні зялёнага гарошку, але ўсё адно не пакрывае патрэбнасць у сыравіне, і нейкую яе колькасць даводзіцца завозіць, у тым ліку з-за мяжы. А сёлета быхаўчане паспрабавалі атрымаць за сезон два ўраджаі: у сярэдзіне лета, адразу ж пасля ўборкі, зноў засеялі палі суперраннім насеннем гароху.

– Другі раз пад гарошак мы занялі 250 гектараў, – расказвае Т. Корань. – Вырошчвалі яго па звычайнай тэхналогіі, і вынік перасягнуў усе нашы спадзяванні. Да пачатку кастрычніка паспелі сабраць добры ўраджай. А галоўнае, што ў гэту пару года палаткі зусім не трэба абараняць ад шкоднікаў. Як кажуць, у несезон усе кузуркі пра гарох проста забыліся, і сыравіна ў нас атрымалася абсалютна

экалагічна чыстай. Цяпер стараемся паспець выпусціць з яе больш запатрабаванай прадукцыі, зрэшты, тое ж і з фасоліяй, якую мы сёлета вырошчвалі ўпершыню. Калі падвесці рахунак, то наш эксперымент удаўся, і на будучы год вырошчванне фасолі і двух ураджаяў гарошку, спадзяюся, стане ўжо звычайнай з'явай. Падштурхоўвае да працягу такога руху і наступны факт: у краінах, дзе мы звычайна закуплялі пэўныя аб'ёмы згаданых культур, ураджай іх сёлета аказаўся нізкім, і цана прыкметна вырасла, што аўтаматычна павысіла б сабекошт гатовага прадукту. Але нам удалося атрымаць такі вынік, які радуе нас як і вытворцаў, і спажывцоў.

«Радужныя» рэаліі і новыя перспектывы

Прыкладам паспяховага гаспадарання і інвесціравання сродкаў у вытворчасць можа служыць адкрытае акцыянернае таварыства «Фарэлева гаспадарка «Лахва». Як расказвае галоўны інжынер Дзмітрый Лукашэвіч, гэтае прадпрыемства – адзінае ў Беларусі з паўнаваартасным цыклам развядзення радужнай фарэлі, ці стронгі: ад вырошчвання таварнай рыбы з ікрынак да наступнай яе перапрацоўкі і рэалізацыі. Яно было створана ў вёсцы Касічы ў канцы 2013 года ў рамках інавацыйнага праекта ў адпаведнасці з Дзяржаўнай праграмай развіцця рыбагаспадарчай дзейнасці на 2011–2015 гады. Спачатку вытворчасць тут складала каля 100 тон стронгі ў год, але пасля таго, як у склад гаспадаркі ўвайшлі таварны комплекс па вырошчванні малькоў у Горках і два ўчасткі па развядзенні ласасёвых відаў рыбы, размешчаныя ў Бяльніцкім і Касцюковіцкім раёнах Магілёўскай вобласці, гэты паказчык павялічыўся больш як у пяць разоў. Нядаўна адкрылі і ўчастак па выпуску харчовай ікры радужнай фарэлі. Дзейнічае тут і ўласны рыбаперапрацоўчы цэх, вытворчая магутнасць якога складае да 5 тон ахалоджанай рыбы і прэсерваў у месяц.

Сёння на прадпрыемстве працуюць больш за 80 чалавек. У 2018 годзе ААТ «Фарэлева гаспадарка «Лахва» вырабіла

500 тон таварнай рыбы і вырасціла 23 тоны малькоў стронгі. Вялікіх праблем з рэалізацыяй прадукцыі няма, паколькі стронгу не толькі ў жывым выглядзе, але гарачага і халоднага вэнджання прапануюць спажыўцам па даступнай цане. А вось што да патрошанай ахалоджанай рыбы, упакаванай у газамадыфікаваным асяроддзі, то пакупнікі пакуль яшчэ не да канца ацанілі перавагі дадзенай тэхналогіі, дзякуючы якой можна нашмат даўжэй захаваць свежасць і смакавыя якасці тавару.

Айчынная стронга па смаку не саступае імпортнай, а наогул адзінае яе адрозненне ад нарвежскай у тым, што жыве яна не ў салёнай марской, а ў прэснай, здабытай з артэзіянскай свідравіны вадзе, пры пастаяннай тэмпературы плюс 12 градусаў. Да таго ж яна заўсёды свежая і значна ніжэйшая па цане. Вось чаму жывую «царскую рыбу» ахвотна купляюць, напрыклад, жыхары Мінска, расце попыт і ў іншых рэгіёнах Беларусі. Значная частка перапрацаванай стронгі пастаўляецца на экспарт, пераважна ў Расію. І хоць мінулы год быў не зусім спрыяльны па рэалізацыі прадукцыі ў суседнюю дзяржаву – перыядычна паўставалі цяжкасці, звязаныя з абмежаваннем на пастаўкі, для прадпрыемства ён стаў прыбытковым. А ў цэлым на экспарце «Ляхва» змагла зарабіць больш за мільён долараў.

Сёлета ў жніўні падчас сваёй рабочай паездкі па Магілёўскай вобласці адкры-

тае акцыянернае таварыства «Фарэлева гаспадарка «Ляхва» наведаў Прэзідэнт краіны А. Лукашэнка. Азнаёміўшыся з дзейнасцю ўчастка па вырошчванні ласасёвых відаў рыбы ў Касцюковіцкім раёне, кіраўнік дзяржавы быў уражаны справай і ў цэлым на прадпрыемстве і зазначыў, што яно можа служыць прыкладам паспяховага гаспадарання ў рыбаводстве. Улічваючы перспектывынасьць гэтай галіны, ён таксама абзначыў задачы па павелічэнні ў бліжэйшай перспектыве як мінімум у два разы вытворчасці ласасёвых відаў рыбы ў краіне, па будаўніцтве новых рыбаперапрацоўчых цэхаў і расце паставак прадукцыі на ўнутраны і знешні рынкі.

Тым часам кіраўніцтва ААТ «Фарэлева гаспадарка «Ляхва» выношвае планы пашырэння вытворчай інфраструктуры. Прынамсі, тут распрацоўваюцца варыянты адкрыцця ўчасткаў па развядзенні іншых відаў рыбы каштоўных парод.

***

Увогуле, дзе б на Быхаўшчыне ні давялося пабыць, усюды можна адшукаць штосьці цікавае як з гістарычнага, так і з вытворчага пункту гледжання. Не цяжка пераканацца, што ў гэтым краі ўмеюць спалучаць наяўныя фактары з перадавымі паведамі навукова-тэхнічнага прагрэсу і атрымліваць выгаду дзеля далейшага паспяховага развіцця свайго рэгіёна.

Сяргей ГАЛОЎКА ▮

◀▲ «Жывы тавар» і басейн для развядзення стронгі ў ААТ «Фарэлева гаспадарка «Ляхва»